

KÜLÖNFÉLÉK.

Tanáraink értekezlete. Tanáraink ez évi értekezletüket április 9-én tartották a kollégium dísztermében. Csaknem teljes számmal voltak jelen a tanárok, s jól esett látnunk, hogy a tárgyalásokon elejétől végig a püspök, a fő- és felügyelő gondnok urak és sok meghívott érdeklődő vendég jelen volt. A tárgysorozat különben sok nagyfontosságú kérdést ölelt fel, s a tanácskozás 2 órai megszakítással d. e. 9-től esti 7-ig tartott. A középiskolai reform kérdése volt a tárgysorozat aktuális pontja, mellyel Pap Mózes igazgató és Pálfi Márton tanár előadásában két értekezés foglalkozott. A tárgy természete hozta magával, hogy az ellentétes nézetek és felfogások között egyeztetés és megállapodás nem jöhetett létre. De abban a tudatban volt az értekezlet, hogy a kérdés szőnyegen levő megoldásához sok értékes adattal és szemponttal járulhatott hozzá. Nagy Lajos tanár *A lerajzolás tanítása* címen mélyenjáró tanulmányt olvasott fel, melynek nyomán megerősödött az a meggyőződés, hogy a rajzolásnak a megreformált középiskolában jelentős helyet és szerepet kell juttatni. Dr. Boros György a *nevelő tanárságról* sok finom megjegyzéssel és gondolattal támogatott indítványt terjesztett elő, melyhez az értekezlet elvileg hozzájárult. A tanári karoknak lesz alkalma még e kérdéssel foglalkozni. Végül dr. Kiss Ernő tanár amerikai tanulmányútjáról tartott vetített képekkel tanulságos előadást. Az értekezlet tagjai d. u. 2 órakor a konviktus helyiségében közbédre gyűltek össze, melyen mintegy 50-en vettek részt. Ebéd után a tagok Gál Jenő felügyelő gondnok vezetése alatt tisztelegtek a püspök és Fekete Gábor főgondnok ur előtt, s különösen a családi pótlék ügyére hívták fel figyelmüket.

A vallás- és közoktatásügyi tárca költségvetését a pénzügyi bizottság már letárgyalta. Örvendetes, hogy 159 millió jut már e tárca javadalmazására 600 új tanítói és 100 új óvónői állást szerveznek. Az előadó az egyetemen az orvosi kar és a műegyetem túlzásfoltosságára mutatott rá. Az egyházak segítségére és a lelkesízi jövedelmek kiegészítésére 900,000 K. több kiadást fordítanak. A tárgyalás alkalmával Pap Géza a hazai műtárgyak és műemlékek védelmére kért intézkedést, Zsilinszky a középiskola reformját sürgette, Antal Géza az országos tanári nyugdíjtörvény revíziója iránt érdeklődött Jankovich miniszter válaszában kijelenti, hogy a debreceni és pozsonyi egyetemek felállítására éppen azért volt sürgős, hogy az orvosnövendékek egy részét Budapestről az új egyetemekre terelhessék. A műemlékek védelméről legközelebb javaslatot fog előterjeszteni. Tudja, hogy középiskoláink

rosszul vannak elhelyezve, de azt nem merné állítani, hogy nálunk igen sok a középiskola. Ezek az iskolák nevelik a középosztályt és ennek szaporodásától és műveltségétől függ Magyarország jövője. A bajok forrása a minősítő törvényben rejlik. Ha a két iskola-típust egymáshoz közelebb hozzuk, akkor a tanulók helyesebb és egészségesebb eloszlása fog következni, ami mind kulturális, mind pénzügyi szempontból kívánatos. Készséggel elismeri, hogy a vidéki tanulók elhelyezése mennyire fontos az új egyetemek fejlődésére nézve és csak a tanulóknak nyújtandó külön kedvezésekkel lehet az új egyetemek látogatását biztosítani, s a budapesti egyetem túlszűfoaltságát megszüntetni. A középiskolai reform előkészítésén a közoktatási tanács egész télen dolgozott. A tanács nemsokára bevégezi munkálatait, s akkor a tervezetet meg fogja küldeni a felekezeti főhatóságoknak, hogy az összes érdekelt körök hozzászóljanak, s lehetőleg valamennyi érdek figyelembe vételével készíthesse el a reformot. A felekezeti tanárok nyugdíjtörvényéről örömmel jelenti, hogy a már kész javaslatot hűsvét után a törvényhozás elé terjeszti. (Azóta hozzászólás és megjegyzések előterjesztése végett meg is küldötte már a felekezeti főhatóságoknak.) A tanítói nyugdíjtörvény szintén munkában van, s mihelyt készen lesz és a pénzügyi helyzet megengedi, az országgyűlés elé fogja terjeszteni.

A reformátusok készülődése a reformáció 400 éves jubileumára. Az országos ref. lelkészegyesület miskolci választmányi ülésén került szóba az ügy. Egyik alkotásuk a lelkészözvegyek és árvák menedékhelye lesz, az u. n. Kálvineum Hajduböszörményben. Egycélre 70 gyermek számára épül. A közoktatási miniszter 100.000 K. adott hozzá. A ref. egyház vezetői nem lankadó buzgósággal agítálnak mellette. Másik alkotásuk a magyarázatos biblia kiadása lesz. A reformátusoknak majdnem minden tudós teológusa résztvesz a munkában. 1917-ben nagyszabású kongresszust fognak tartani, melyen a reformáció jelentőségét és az orsz. ref. lelkészegyesület alkotásait fogják méltatni.

A népesedés problémája. Bernát István felolvasást tartott a magyar tudományos akadémiában e nagyfontosságú kérdéstről. Német, francia és angol kutatások eredményeire és megállapításaira támaszkodva kimutatja, hogy a születések apadása nemzetközi jelenség és e jelenségnek gazdasági és kulturális okai vannak. Általános tapasztalat, hogy a falusi, tehát szegényebb és kevésbé művelt népnél a szaporodás nagyobb, mint a városi nép körében. A városi népesség körében mind nagyobb a gyermektelenség, vagy a kevés gyermek. Csökkentőleg hat a gyermekáldásra az élvezetek vágya és a gyárakban való munka. A születések kevés száma különösen feltűnő a színészek, művészek és a liberális pályán élők körében. Európa népeit sorban vizsgálván, szintén arra az eredményre jut, hogy a vagyon és a műveltség terjedése nem hat emelőleg a népesedésre, hanem ellenkezőleg csökkenti a születések számát. Hazánkban a zsidóság legújabb fejlődése igazolja e tételt. Ami régebben e fajnak nagy ereje volt, a szaporaság, az most kezdi elhagyni. Oka a városokba való tödulás és a kultúrában való emelkedés.

Az orvoslást egyik egyben, másik másban keresi. Leroy Beaulieu közigazgatási intézkedésekben, s a régi egyszerű erkölcsökhöz való visszatérésben, Wolff a sok gyermekes családoknak nyújtandó kedvezésekben, a prostitutio korlátozásában, Fahlbeck az egyén kötelességérzetében, melyet felkölt, erősít és folyton ébren tart *a vallás*.

Dr. Tüdös István püspök beiktatása Március hó 10-én iktatták be a tiszáninneni ref. egyházkerület ujonnan megválasztott püspökét hivatalába Miskolcon. Az ünnepélyen képviselve voltak a konvent, a vármegye, az egyes ref. és ág. ev. egyházkerületek, egyházmegyék, egyes intézetek, egyesületek, társulatok. A főgondnok előterjesztette a választás eredményét, s felhívta a püspököt az eskü letételére. Eskütétel után a főgondnok üdvözölte őt, s átadta a hivatali pecsétet. Ezután a püspök elmondta a szószékből beköszöntő beszédjét Lukács IX. 62. alapján. Ünnepély után tisztelgő küldöttségek jelentek meg a püspök előtt, majd közebéd következett.

Németh István dunántuli ref. püspök beiktatása. Március 31-én folyt le az Antal Gábor örökébe megválasztott új püspök beiktatása, melyen szintén képviselve voltak a különböző egyházkerületek, egyházak, intézetek és hatóságok. A közgyűlésen gróf Tisza István főgondnok elnökölt. Az eskütétel után ő üdvözölte a főgondnokot. Ezután a püspök tartotta meg székfoglaló beszédjét. A fölavatást dr. Baltázár Dezső, a tiszántuli ref. egyházkerület püspöke végezte. Ezután tisztelgés és közebéd volt.

Vallásos nevelés. Az amerikai unitárius társulat közelebről elhatározta, hogy a vallásos nevelés föllendítése érdekében új kézi könyveket ad ki. Ebben a munkában az a modern gondolat vezeti, hogy az ismeretközlés mellett igazi vallásos öntudat ébredjen a serdülő ifjuság szívében. Célja az, hogy fejlessze a jellemet, a jóra való fogékonyságot, s ezáltal benső boldogságra és közhasznu tevékenységre buzdítsa az ifju nemzedéket. Arra is gondot fordít, hogy az egyes kézikönyvek a paedagogia követelményei szerint alkalmazkodjanak a gyermek lelki világához. Az írőkat is ehhez képest változtatja meg.

A vallásos kézikönyveknek ez a sorozata lelki táplálékot kíván nyújtani a 4—21 éves gyermekeknek és növendék ifjaknak. Minden évfolyam számára külön-külön. A kisebbeknél, természetesen, inkább a tanulók számára. A haladóknál se leckeszertűen, hanem önálló fejezetekben. A felső korosztályban pedig direkt módszer útján inkább irányítva, mint vezetve.

A sorozatnak az az érdeme is meg lesz, hogy egységes szellem lengi át az egészet. Ügyszólván, a gyermekkel együtt nő, mint ama gyönyörű legenda szerint, a Krisztus köntöse. A sorozat tulajdonképpen az unitárius vasárnapi iskolák számára készül. De mások is haszonnal forgathatják akiknek szívében fekszik az ifjuság vallásos nevelésének eminens érdeke. A vasárnapi iskolák — angol és amerikai testvéreinknél — veteményes kert-

jei lévén a gyülekezetnek, nem csoda, ha ily nagy gondot fordítanak rájuk, s most is annak fejlesztése érdekében minden áldozatra készek, mert aki ebben a szellemben nevelkedik, az bizonyjal felvilágosodott, hűséges és munkás tagja leendő a keresztény társadalomnak.

Az első pár szám még az idén ősszel megjelenik, s akkor mi is érdeme szerint ismertetni és méltatni fogjuk. S talán egyházi főhatóságunk is módját fogja találni annak, hogy a mi viszonyainkhoz alkalmazva, egyiket-másikat magyar fordításban is bemutatassunk olvasóinknak. Hiszen ami a vallásos nevelés dolgát illeti, mi se igen bővelkedünk a célnak megfelelő, a gyermek nyelvén irt kézikönyvekben. Amerikai testvéreink kezdeményezése ezen a téren nekünk is példa és buzdítás gyanánt szolgálhat. A társulat energikus elnöke. Samuel A. Eliot is úgy tekinti ezt a vállalkozást, mint egy igen nevezetes, messze kiható törekvést a társulat életében. Arra hivatkozik, hogy az unitáriusok a keresztény hit és gondolatvilág mezején eddig is úttörő munkát végeztek. Miért ne lennének hát úttörők ezen a téren is? Amikor arról van szó, hogy a vallásos nevelés módszeres kifejtését a modern gondolkozással, a tudományos felfogással, s böles jvzéreink nemes eszményével összhangba hozzák. Az egyházak is kezdik belátni, hogy mily nagy fontossága van az ő intézményeikre nézve is a helyes irányban vezetett vallásos nevelésnek. Munkálkodjunk tehát karöltve, hogy együttes törekvéseinkben „nyereségünk legyen a Krisztus”.

Christian Register -- 1914 március 5.

j. m.

Egy olasz püspök a reformációról. Mistrangelo florenci érsek bőjti pásztorlevelében kirohanást intéz a reformáció ellen. Római részről szokva lehetünk ugyan az ilyen támadásokhoz, de ez a pásztorlevél hangjáért különös figyelmet érdemel. „Luther fejébe vette, hogy az egyházat és a pápát eltörli a föld színéről. A szerencsétlen! Nagy korában és belső hivatás nélkül a haláltól és pokoltól való félelem pillanatában kolostorba ment. Elengedték neki a szabályszerű noviciátust, mert megvolt már az egyetemről a magister fokozata. 1511-ben Rómába ment. Nem vették észre s mivel meg volt győződve, hogy ő nagy ember, ez a mellőzés — amint vélte — büszkeségében halálosan megsértette. Az aggodalom, ami a kolostorba üzte, eltűnt. A csuha szoritáni kezdte. A kolostori élet kényelmetlen lett neki és az első bástya, ami csapásai alatt elesett, a nőtlenség volt. Azt állította, hogy az állandó szegénység és tisztaság fogadalmát letenni annyi, mint egész életére koplalásra ítélni magát. Lehetetlen a természeti ösztönöket féken tartani, az egyház zsarnok, a pápa az antikrisztus. A csuhát sutba dobta, istenkáromló házasságot kötött s irtó háborút kezdett az egyház, a pápa, a püspökök és a papok ellen, egyenetlenséget és lázadást dobott a világba és mindenütt háborút, halált és romlást aratott.“ De honnan az ő nagy sikere? Legelőször is a pápára támadt, mint az igazság, jog és jó erkölcsök őrére. Ezzel azonnal nyert játéka volt mindazoknál, akik az igazságot, jogot és erkölcsöt nem szenvedhetik. Tiszta dolog: ha valaki az ellen támad, aki az emberi szenvedélyeket féken tartja, az rögtön kap egy csomó támogatót. Azután hirdette,

mint utódai ma is, mindazokat a régi eretnkségeket a szabad akarat, a bűnbánás, gyónás, isten parancsai, a bűn, a tisztító tűz, a bűnbocsátás, az egyház, pápa és konciliumok tekintélye ellen és saját evangéliuma volt, amely szerint a királyok, fejedelmek rabolhattak, öltek, asszonyokat vehettek, amennyit akartak. Ez tetszett is nekik s a tant mindjárt átültették az életbe. Tudatlan és erkölctelen szerzeteseket és papokat eltérített, mert ez a tan megengedte nekik a nőtlenség felrugását. Fülíg eladósodott urak követték, mert az egyházi és kolostori vagyont ajánlta fel nekik, mellyel adósságukat kifizethetik. A fejedelmeknek kedvére való volt, mert megengedte nekik, hogy a püspökségeket elnyomják s államaikat nagyobbítsák; ép így lezüllött szegény lovagoknak is, kik egyházi alapokkal rendezhették vagyoni viszonyaikat. Aztán a gondolat, a tudomány szabadságát prédikálta, a szabad szerelmet stb. El lehet képzelni, hogy tódult az ifjúság utána, akik benne látták az igazi reformátort, a világosság védőjét, az új kor képviselőjét, a jövő prófétáját. Az egyszerű és tudatlan nép előtt Luther megváltoztatta a beszédjét s úgy szólt, mint egy próféta. Mindig Jézus Krisztus és az evangélium volt a száján s ezek nevében menydörgött Róma és a pápa visszaélései ellen, mint amelyek minden bajnak okai. Ezeket kell megszeméltetni s akkor a proletároknak nem kell több adót, tizedet és kamatot fizetniök. Az ilyen varázsígék fanatikus tetszéssel találkoztak s annál inkább, mert elhitette, hogy minden búzaszálból két-két köthetnek, minden lehető és kigondolható gonoszságot elkövethetnek, ha hisznek Jézus Krisztusban, aki érdemei után mindenkiért helytáll. Ezért hirdette is, hogy a jó cselekedetek teljesen haszontalanok. Elvetendő a bűnök beismerése és meggyónása, mert elég a hit az isteni kegyelemre. S így történt, hogy fejedelmek, hercegek, urak, püspökök, papok és szerzetesek, tévedt és romlott nép gyarapították a fegyelmetlen és dölyfös hitchagyott sorait és a protestantizmus az egyház karjaiból egész nemzeteket szakított ki.

Luther és az egyházellenes mozgalom többi fejei az egyház szántóföldjéhez vezető utakat igen gyenge őrizet alatt találták. Így annál könnyebben vethették el a gyomot. Rossz katolikusok is hibásak abban, ami történt. A Luther tüze mint a száraz szalmában úgy harapózott el s pusztító tűzvésszé növekedett. De mint rendesen, úgy most is, az üldözők, az eretuekek, a rossz keresztények bűnhődtek és húzták a kurtát. A királyok maguknak ásták vermeiket. Az elszabadult vadállatok esztelen és vakmerő szelidítőkire rontottak. Az eretnkség, mint egy vulkán lávája, elperzselt minden igazi élet csírát ama szerencsétlen országokban. A gondolat és tett szabadsága fejeletlenségé és féktelenségé lett. A népek elveszítették hitüket és így évszázadokon át a legrettenetesebb itéletet szenvedték. Az egyház azonban, a római egyház fölemelkedett szebben, mint valaha, a viharból és hullámokból. Lám, így látják római szemüvegen át a világ egyik legnagyobb eseményét, a hitújítást.

(Chronik der Christlichen Welt. 1914. 11. sz.)

Gyászhirek, Sepsikőröspataki Szinte Gábor áll. főgimn. tanár és egyház tanácsos március 24-én 59 éves korában hosszas szenvedés után Budapesten

elhúnyt. Özvegye, két gyermeke, unokája és kiterjedt rokonsága gyászolja a fáradhatatlanul küzdő ember halálát, amely hosszú szenvedés után következett be. Munkás ember volt, aki szakmáját önállóan is művelte. Lelkes és öntudatos unitárius, aki a dévai vár pontos leírásával, a Dávid Ferenc sírjának fölkutatásával elismerésre méltó érdemeket szerzett nevének s mindnyájunk háláját érdemelte ki.

Ótordai Székely Miklós nyug. kir. táblai bíró a vaskorona rend lovagja, egyházköri felügyelő gondnok, városi képviselői tag március hó 18-án életének 75. évében Tordán rövid szenvedés után elhalt. Halálát leánya és rokonai siratják. A Torda-aranyosi egyházkörnek vezető férfia volt, aki bírói hivatása lelkiismeretes teljesítése mellett talált időt arra is, hogy egyházi téren hasznos és érdemes működést fejtessen ki.

Kis Sándor a kolozsvári kereskedelmi akadémiának pár év óta nyug. igazgatója, ápr. 5-én hosszas szenvedés után elhunyt. Városunk kulturális történetében jelentős hely illeti az elhunytat, aki lelkes munkásságával és fáradhatatlan buzgósággal teremtette meg a már akadémiává fejlesztett felső kereskedelmi iskolát.

De Gerando Antonina, a kolozsvári áll. felsőleányiskola nyug. igazgatója, hosszú szenvedés után elhunyt. Egész életét az emberiség önzetlen szolgálatában töltötte. Boldogságát abban találta, ha környezetében világosságot terjeszthetett s ezáltal az emberi nem haladását és művelődését mozdíthatta elő. Jelentékeny irodalmi működést fejtett ki s neve a magyar pedagógia történetében nyomokat hagy maga után. Nagy részvét mellett kísérték ki a kolozsvári köztemetőbe.